

Eelis Laine
Särkynyt enkeli

Kirjoituskokoelma

Eelis Laine – Särkynyt enkeli

© Eelis Laine

Ulkoasu: R. Penttinen
Kustantaja: Mediapinta, 2010

ISBN 978-952-235-203-3

Sisällys

Esipuhe.....	7
Osa I Painavat sanat.....	9
Bodom-tutkinta on synnyttänyt epäjärjestystä	11
Kohti omaa ääntä.....	13
Rakkauden lunnaat	24
Länsimaisuus on väkivallan kulttuuria.....	31
Yhteiskunnan medikalisoituminen on edennyt liian pitkälle.....	41
Systeemi pienoiskoossa.....	44
Osa II Elämän ääntä	51
Antijoulu.....	53
Parhainta aikaa.....	55
Kohtaaminen.....	82
Näkymätön este	91
Makoisimmat naurut.....	126
Osa III Kirjeiden lumo	145
Eelis Laine 7.9.2007	147
Kirsti Ihamäki 12.9.2007.....	149
Eelis Laine 15.10.2007	151
Kirsti Ihamäki 19.10.2007.....	154
Lauri Kervinen 13.11.2007.....	157
Eelis Laine 16.11.2007	159
Eelis Laine 19.11.2007	161
Eero Väänänen 28.11.2007.....	164
Kirsti Ihamäki 1.12.2007.....	166
Eelis Laine 3.12.2007	168

Kirsti Ihamäki 4.12.2007	170
Eelis Laine 21.1.2008	172
Eelis Laine 13.2.2008	176
Kirsti Ihamäki 14.2.2008	179
Kirsti Ihamäki 9.10.2008	182
Eelis Laine 12.10.2008	183
Eelis Laine 22.10.2009	184
Ari Saarijärvi 28.10.2009	186

Esipuhe

Olen koonnut tähän kirjaan mielipiteitä, tarinoita, novelleja ja kirjeenvaihtoa vuodesta 2005 vuoteen 2010.

Kirjan ensimmäisessä osassa on lajityypistä riippumattane kirjoitukset, jotka koen merkittävimiksi puheenvuoroikseni tältä ajanjaksolta. Kirjoitukset on järjestetty päivämäärän mukaan, vanhimmasta uusimpaan.

Kirjan toisessa osassa on lyhyitä ja pitempiä tarinoita ja novelleja, joissa on pyritty enemmän kaunokirjalliseen esitystapaan, joskin esseistinen ja lakoninen kirjoitustyylini paistane niistäkin läpi.

Kolmannessa osassa on henkilökohtaista kirjeenvaihtoani enimmäkseen Kirsti Ihamäen kanssa; se peilaa tunnelmiäni lähinnä novellikokoelman ”Nimettömät vuodet” kirjoitusprosessin loppuvaiheilta. Ko. kokoelmaa ei ole julkaistu.

Haluan antaa erityiskiitokset Kirsti Ihamäelle, koska kirjeenvaihtomme avulla tästä kirjasta tuli kokonainen.

Kun tunnelia kulkee tarpeeksi kauan, johtaa tunneli joka tapauksessa johonkin. Jos ei minnekään muualle, niin tunnelin päättävään seinämään. Jos voimia on, sieltä voi palata takaisin, koska reitti on jo tuttu. Kerran kuljettu reitti tuntuu turvalliselta, ja lisävoimia kulkija saa siitä, että muistaa valon paistaneen tunnelin suulla.

Eelis Laine 18.3.2010

Osa I
Painavat sanat

Bodom-tutkinta on synnyttänyt epäjärjestystä

Tarjosin tätä näkemystä Helsingin Sanomien mielipideosastolle syksyllä 2005.

Bodomjärven surmatutkimuksissa on huomio siirtynyt tavasti annettujen lausuntojen vuoksi sivuun varsinaisesta ydinongelmasta. Kysymys ei ole siitä, onko nykyinen epäily syyllinen vai syytön, vaan siitä, miksi asiaan ei koskaan saada yleisellä tasolla luotettavaa ratkaisua.

KRP teki vuonna 1960 liian isoja virheitä, jotta niitä voitaisiin enää kokonaan korjata. Tämä on kuitenkin vain osatuuus. Myös uuden tutkinnan aikana on tehty virheitä. Mielestäni räikein niistä on esitutkinnan psykologinen köyhyys. On lähdetty yksinkertaisesti siitä, että nykyinen epäily on syyllinen eikä hänen mielentilaansa ole lainkaan tarpeen selittää.

Johdattaakseen huomion muualle on KRP koko prosessin aikana antanut itselleen myönteisiä lausuntoja. Poliisilehdessä 5/2004 Tero Haapala kehui 1960-luvun tutkijoita ja kertoi, että nykyisten tutkijoiden tulee olla tyytyväisiä omaan työhönsä. Esitutkinnan loputtua Haapala kommentoi, että oikea syyllinen on löytynyt. Markku Tuominen meni oikeudessa sieltä, mistä aita on matalin, ja käytti viime hetken oljenkortena kyseenalaisissa olosuhteissa annettua tunnustusta.

Kakkossyyttäjä todettiin tammikuussa jääviksi. Syyteharjinnan jälkeen syyttäjät ottivat prosessiin mukaan todistajan, jonka kertomuksessa on liikaa aukkoja. Toimittajat ovat avustaneet Bodom-sirkusta tuomalla ohjelmiinsa ja lehtiinsä näitä yllätystodistajia, jotka ovat epäuskottavia ja joiden tarinat eivät kuulu oikeussaliin. Rikosoikeuden asiantuntijat ovat anta-

neet säännöllisin väliajoin julkisuuteen kommentteja ja kertoneet kansalle, kuinka kaikki on sujunut oikein mallikkaasti.

Vihjeet ovat pieniä mutta ratkaisevia. Kun halusta voittoa, olla oikeassa ja tuomita tulee tärkeämpää kuin asian hoitamisesta hyvässä päiväjärjestyksessä, on seurauksena yhteiskunnallinen epäjärjestys. Jos niillä, joiden tehtävänä on turvata järjestys ja toimia esikuvana, on vääränlainen arvoperusta, minkälainen signaali tästä välittyy niin sanotulle tavalliselle ihmiselle? Yhteiskunnan pintatasolla kyllä yritetään luoda järjestystä, mutta tosiasiallisesti syvemmillä tasolla synnytetään samaan aikaan epäjärjestystä.

Bodom-prosessi olisi voitu hoitaa alusta loppuun asti ilman häiriöitä. Valitettavasti 2000-luvun alun Suomi ei ollut vielä henkisesti kypsä siihen. Historiallisia murhatutkimuksia tulee jatkaa vain siinä tapauksessa, että Bodom-prosessin virheet nähdään ja niitä niin ollen pystytään tulevaisuudessa karttamaan.

Kohti omaa ääntä

Joulukirje kotiin vuonna 2007

1. Lähtökohta

Kirjoitan tässä lyhykäisesti toisen kirjani tekoprosessista.

Ensimmäinen kirjani – jota ei siis julkaistu – oli niin kutsuttu kiltin miehen kirja. Pyrin tarkastelemaan siinä lähinnä omia ongelmiani, löytämään niihin ratkaisuja ja pitämään muut ihmiset sivuroolissa, statisteina. Toinen kirjani on reaktio ensimmäiselle kirjalleni. Tässä kirjassa olen selkeästi siirtynyt vuorovaikutuksen alueelle.

Vuorovaikutuksessa syntyy ristiriitoja, erilaisia näkemyksiä elämästä, ehkä väärinkäsityksiäkin. Näitä ristiriitoja päähenkilön ja muun maailman välillä kirja tutkiskelee. En kuitenkaan yritä osoittaa, että päähenkilö olisi aina oikeassa ja muu maailma väärässä. Jätän tilaa lukijan tulkinnalle, jätän lukijan päättäväksi, keneen hänen myötätuntonsa kohdistuu. Olen vain kirjannut ylös tosiasiat ja muokannut niitä kaunokirjalliseen suuntaan. Olen koettanut kertoa sen, mikä tapahtui.

Se, mitä elämässä tapahtuu, on mielestäni kaikkein tärkeintä; vain sen ymmärtäminen voi meidät muuttaa. Se, mitä voisi tapahtua, on mielikuva, illuusio. Tätä näkemystäni olen siis toteuttanut kirjoittajanakin.

2. Voimia vievä prosessi

Ajallisesti kirja vei melko tarkkaan kaksi vuotta, mutta nämä kaksi vuotta olivat henkisesti äärimmäisen paljon raskaam-

pia kuin ensimmäisen kirjan kaksi vuotta. Se johtuu siitä, että ensimmäistä kirjaa tehdessäni en vielä ollut tietoinen, kuinka korkeat vaatimukset kaunokirjallisuus on asettanut muodolle. Sisältö kyllä saa kumista vaikka kuinka tyhjänä!

Raakatekstin kirjoittaminen ei ehkä vienyt kauempaa kuin aikaisemmin, mutta tällä kertaa stilisoin tekstejä huomattavasti pitempään. Lisäksi loppuvaiheessa huomasin, että alkupuolen novellit erosivat tyyliltään liikaa loppupuolen novelleista. Minun oli palattava takaisin näihin ensimmäisiin teksteihin ja korjattava niitä.

Kohtasin myös muita vastoinkäymisiä. Päätin ottaa ensimmäisestä kirjasta erään pitkän novellin toiseen kirjaan ja kuluin kesällä 2006 kaksi kuukautta tämän tekstin modifointiin vain huomatakseni, ettei se sopinut kokonaisuuteen. Myös eräs toinen humoristinen ja terävästi piikittelevä novelli, josta pidin kovasti, ei lokeroitunut luontevasti osaksi kokonaisuutta. Näiden poisjääneiden tilalle piti luonnollisesti kirjoittaa uusia.

Mummon kuolema ja muistonovellin kirjoitus katkaisivat kirjoitusrytmin ja pitkittivät käsikirjoituksen valmistumista. Tässä en tohtisi puhua vastoinkäymisestä vaan siitä, mitä elämä on: kukaan ei voi valita, koska lähtee. Se tapahtui, kun oli sen aika.

Siitä on todella jo melkein kuusi vuotta, kun kevättalvella 2002 päätin ruveta kirjoittamaan. Ensimmäisen käsikirjoituksen jälkeen, vuosina 2004–2005, olin lähes kaksi vuotta kirjoittamatta. Loppuvuodesta 2005 intouduin taas. Näyttää siltä, että elämäni on alkanut järjestyä kahden vuoden jaksoiksi.

Palkitseeko teos odotuksen? Sillä ei itse asiassa ole merkitystä. Minun on pakko julkaista se, en näe mitään muuta vaihtoehtoa. Julkaistu teos on yksi askel kohti apurahajärjestelmän piiriin pääsemistä. Esimerkiksi Taiteen keskustoimi-

kunnan kirjastoapurahan hakijalta ”edellytetään vähintään yhtä julkaistua teosta”.

Minun on julkaistava se silläkin uhalla, että se synnyttäisi vastustusta, vihaa, pettymystä ja muita negatiivisia reaktioita, joita se eittämättä saa aikaiseksi.

Kirjoittajana on ole vastuussa lukijoiden reaktioista. Olen vastuussa vain siitä, että kirja on minua, että puran siinä omia tunteuksiani ja oivalluksiani.

3. Suunnanmuutos

Mitä olen viimeisen kuuden vuoden aikana oppinut?

Minulla oli alun pitäen selkeä kuva siitä, mitä halusin kirjoittaa: suoraviivaista arkielämän kuvausta yhdistettynä filosofisempaan pohdiskeluun. Ajattelin, että tämä voisi toimia. Toisella puolella olisi Antti Hyryn kaltainen minimalismi ja toisella puolella Tommy Hellstenin viisaus.

Nyt olen oivaltanut, ettei tämä voi toimia, ei tässä maassa. Tässä maassa pitää kirjoittaa joko sitä tai tätä muttei mitään niiden väliltä; kernaammin kuitenkin sitä. Ihmiset eivät halua lukea kaunokirjoista mitään liian syvällistä, he haluavat oivaltaa itse rivien välistä – kuten banaali ilmaus kuuluu. Ja eivätkö kriitikot ensimmäisinä hauku kirjailijaa moraalisaarnasta, jos tämä sortuu jonkinlaiseen julistuksen tapaiseen, ja taputtele selkään, jos tämä etäännyttää oman elämänsä kirjoittamisesta ja jättää lopun avoimeksi?

Ei, ei, valtaosa haluaa kirjoilta loogisia ja mielenkiintoisia hahmoja, eheän ja mukaansatempaavan tarinan, siinä kaikki. Kirjat eivät saa sanoa mitään, mikä olisi liian totta, sillä se, mikä on liian totta, on liian vaarallista. Todelliset ihmiset eivät ole loogisia vaan ristiriitaisia.

Tämä on sellainen kehys, jonkalaiseksi minun pitäisi kirjoittamistani muuttaa, jotta se menisi läpi lukijoille ja kriitikoille. Minun pitäisi luopua tästä, mikä minulle on merkityksellistä. Rustatessani novelleja juuri tämä – tämä sisäisen äänen tuominen kuuluviin – on kiehtonut minua, mutta kaukokirjallisuuden näkökulmasta se on vain ylimääräistä painolastia.

Puhumattakaan siitä, että teknisen taidon sinänsä täytyy olla virheetöntä. Ei riitä se, että osaa välimerkkisäännöt, vaan pitää osata eliminoida tekstistä myös svetisimit, vanhanaikaiset sanat, pitää mutustella yksittäisten sanojen vivahteita loputtomiin, pitää kehittää ja ylläpitää laajaa sanavarastoa. Tällainen rautainen ammattitaito syntyy vasta kymmenien vuosien työn tuloksena.

Taas kerran minun on hyväksyttävä, että elämä kulkee vääjäämättömästi sinne, minne sen pitää kulkea. On taivuttava, annettava periksi.

Jos kirjoittamiseni ei kerran voi olla sitä, sen pitää olla tätä – eikä se voi olla mitään muuta kuin tätä.

Minun on siirryttävä aivan toiseen kirjoittamisen lajiin, vapaamuotoisempaan esseehen. Tämän näen välttämättömäksi. Minun on kirjoitettava suoraan, mitä ajattelen, ja novelli on tähän tarkoitukseen liian kankea, jopa liian arkinen. Esseessä on hiljaista arvokkuutta, aivan samoin kuin vanhakantainen kirje sävähdyttää aina enemmän kuin moderni sähköposti.

Seuraavan teoksen, esseekokoelman, aihepiiri on ruvennut hahmottumaan mielessäni. Siihen aion koota kaikki ne ajatukset, jotka ovat pyörineet erinäisinä lankoina päässäni mutta joita en ole saanut koskaan kirjattua ylös. Tämän koen haasteelliseksi myös siksi, että esseeet pakottavat minut muodostamaan eräänlaisen kokonaisnäkemys elämästä ja luomaan, onko näkemyksessä syvyyttä ja totuudellisuutta.

Jos langat eivät muodosta kaunista kudelmaa, ei kokoelma voi toimia.

4. Kritiikki

Olen käyttänyt hyväkseni kotimaisia arvostelupalveluita. Kerron hiukan saamastani palautteesta ja kirjani novelleista.

Ensimmäinen novelli ”Pyörremyrsky” kertoo rakkauden ja rakastumisen välisestä kuilusta. Toinen novelli ”B 67:n puolenvaihto” kuvaa vääränlaista oikeamielisyyttä. Kolmannessa novellissa ”A Little Paradise” kohtaa kaksi erilaista elämäntapaa. Siinä on mukana keksittyä hahmona päähenkilön sisko, jolla ei varsinaisesti ole vastinetta todellisuudessa. Tämä antagonisti oli tarpeellinen, jotta se korostaisi päähenkilön tukalaa elämäntilannetta.

Porvoolainen kirjailija Outi Alm arvosteli nämä novellit. Ensimmäisen novellin päähenkilö aiheutti hänessä jonkinlaisen tyrmistyksen tapaisen. Selvännän reaktiota yhdellä esimerkillä. Päähenkilö arvioi erästä parturityttöä: ”Samalla kun tyttö tutkiskeli miestä, mies tutkiskeli tyttöä ja ajatteli, että tällä oli paljon meikkiä.” Kyseessä on vain havainto, tosiasian esille tuominen. Outi Alm kysyy: ”Mitä haluat sillä sanoa?”

Toisessa novellissa ”tulee vaikutelma, että mopo karkasi käsistä”. Alm myöntää itsekkin, että ”sinällään on hauskaa, että kertoja käyttää välillä hienostelevaa puhetyyliä ja välillä taas kirotta rusauttaa”, mutta ”kohtuus kaikessa”. Kolmas novelli, joka on lähimpänä nykyaikaista kotimaisen kirjoittamisen muottia, saa Almilta myönteisimmän vastaanoton. Tässä arviossa on mukana yksi erikoinen kohta. Novellin viimeinen virke, kliimaksi, alkaa seuraavasti: ”Mieli tyytyy – –” Almin

mielestä kyseessä on kirjoitusvirhe ja virkkeen pitäisi alkaa: ”Mieli tyyntyy – –” Mutta tyyntyminen ja tyyntyminen ovat kaksi täysin eri asiaa. Tyyntyminen on stabiilia ja tyyntyminen väli aikaista.

Neljäs novelli ”Mediaani” on länsimaisen ihmisen elämäntarina, jonka lukija voi tulkita ironiseksi tai myötätuntoiseksi. Viides novelli ”Nuo Douron taikarypäleet” on matkakuvauksena, jolla ei ole tarkkaa aihetta vaan joka kertoo pikemmin etsimisestä ja hapuilusta. Kuudes novelli ”Auenneet kanavat” kuvaa teatterielämyksen kautta yhtäältä sosiaalista fobiaa, toisaalta sanojen vaarallisuutta.

Nämä novellit arvosteli Nuoren Voiman Liiton Pasi Jääskeläinen. Arvostelu on kokonaisuutena selvästi positiivisempi kuin Almin arvostelu: ”– – kolme novellia ovat kielellisesti ja rakenteellisesti eheitä ja punnittuja kokonaisuuksia, joista paistaa kirjoittamisen helppous ja selkeä ajattelu.”

Suurimpana ongelmana Jääskeläinen näkee minun tapani tuoda novellien sanoma liian konkreettisesti lukijan tietoisuuteen. Näin hän arvioi novellia ”Mediaani”: ”Novellin loppua voisi kuitenkin miettiä, sillä siinä selitetään turhan tarkkaan, mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella – –” Samanlaisen tuomion saa novelli ”Auenneet kanavat”: ”Ongelmana on kuitenkin taas se, että tässä selitetään liikaa, alleviivataan miehen ajatusten kautta lukijalle teemaa – –”

Tässä Jääskeläisen arvostelussa kristallisoituu ristiriita minun kirjoitustapani ja yleisesti hyväksytyyn näkemyksen välillä. Minun on joko hyväksyttävä novellin kaava tai hylättävä se kokonaan. Taipumukseni esseistiikkaan on myös Jääskeläinen osannut ennakoita: ”Ensimmäinen novelli ’Mediaani’ alkaa pikemminkin eräänlaisena esseenä kuin varsinaisena kaunokirjallisenä proosana.”

Seitsemäs novelli ”Makoisimmat naurut” on kokoelman